

NOTE LA RECITIREA UNEI BIOGRAFII: AMBIȚIILE NOBILIARE ALE LUI INOCHENTIE MICU

Remus Câmpeanu

Institutul de Istorie „George Barițiu”, Cluj-Napoca

Ultimele două decenii, cu transformările lor structurale și de substanță, ne-au creat oportunitatea de a citi istoria în forme metodologice și stilistice de covârșitoare varietate. Aflați într-un „no man’s land” generat de relativa retragere a comandamentelor ideologice, cititorii cu apetență pentru narațiunea istorică au rătăcit vreme îndelungată printre reperele dezordonate și efemere ale unor texte care ori se clamau radicale și inovative, ori deplâneau gălăgios distrugerea tradiției „sănătoase”, cu puternice valențe educative, a istoriografiei noastre, regrupându-se patetic întru apărarea ei.

Haosul din câmpul literaturii de specialitate, pigmentat, pe alocuri, de interesante căutări, a permis conturarea unei tendințe ciudate la nivelul criticii istoriografice, și anume aceea potrivit căreia tot ceea ce părea contestatar, de neînțeles sau de neasimilat în saizul cercetărilor derulate în deceniile din urmă s-a transferat pe seama postmodernismului. Din perspectiva conservatorilor, o atare soluție se dovedea extrem de comodă. Ea evita, pe de o parte, serioasa reevaluare a sinuosului drum parcurs în perioada de tranziție, respingea fireasca decantare a valorilor, nu întotdeauna avantajoasă liderilor formali ai lumii academice, și nu necesita o prea profundă introspecție în domeniul teoriei și filosofiei istoriei, pretențios chiar și pentru unii istorici consacrați, iar, pe de altă parte, prezerva suspiciunile de multă vreme cultivate de fostele organe de securitate, conform cărora postmodernismul întruchipa toate caracteristicile unui puternic curent, aproape mistic prin frământările sale, nociv parcursului evolutiv și coeziunii activității științifice și culturale și, în special, destabilizator de conștiințe. Astfel, postmodernismul a devenit un uriaș depozit al elaboratelor ciudate, în care s-a stocat de-a valma suma compozitelor care ieșeau din tiparele „istoriografiei de linie”.

Prezenta investigație nu și-a propus să definească postmodernismul, o întreprindere oarecum riscantă și cu certitudine imposibil de finalizat în paginile atribuite de regulă unui studiu. Decelarea unor nuanțe ale postmodernismului poate fi utilă însă, în plan metodologic, cercetării de față. Ne referim aici, mai cu seamă, la forța sa de a fragmenta metadiscursul istoriografiei tradiționale, de a-i pune la

îndoială corectitudinea și de a aduce în atenția dezbaterilor contemporane infailibilitatea miturilor. Din această perspectivă, postmodernismul oferă, paradoxal și în egală măsură, speranțe și deziluzii. El ne avertizează că istoria poate și trebuie să fie recitată pe noi coordonate, că acribia și detaliile nu se omit de dragul coerenței unei narațiuni sintetice, că preocuparea pentru fenomenele absente sau pentru cele așa-zis „irelevante” e prioritară în cercetare și că, în fond, în investigarea trecutului, adevărul oricum e inaccesibil, importantă fiind căutarea lui permanentă și neliniștită, prin toate mijloacele posibile și, în primul rând, pe calea inter- și multidisciplinarității.

Desigur, în lumina unei lecturi care ține cont de asemenea avertismente, miturile istorice și istoriografice par a avea picioare de lut. Ele nu mai au capacitatea de a acoperi prin gloria, rolul lor dinamizator și prezența lor imaculată mecanismul complex al vieții de zi cu zi, cu bunele și relele lui, cu rutina, sentimentele, ambițiile, angoasele, durerile, satisfacțiile, superstițiile, împlinirile și neîmplinirile omului de rând. Istoria abordată postmodernist devine însă o arenă din ce în ce mai captivantă, în care dincolo de eroi și conștiințe eroizate și eroizante, de forța motrice a antagonismelor de clasă, de structuri sociale bazate pe scheme fundamentale, de regimuri politice, de cadre profesionale și culturale, de ierarhii etnice, rasiale sau de altă natură, de credințe mobilizatoare, de îndemnuri mărețe sau de atâția alți factori de constantă raportare, se relevă banalul cotidian, cu tenta sa antropologică și în aparență insignifiantă, dar atât de necesară pentru reconstituirea adevărului la care cu toții năzuim.

În perspectiva ideilor răzlețe etalate mai sus, biografia lui Inochentie Micu, asemeni altor biografii de personalități ale istoriei noastre naționale, devine aptă a se citi în parametri diferiți în raport cu lecturile tradiționale. În spatele apărătorului intereselor etnice și al discursului care l-a așezat, pe bună dreptate, în panteonul neamului ca pe un erou incontestabil, se află, ca în toate cazurile, omul și, din acest motiv, măcar acum, în perioada postmodernismului târziu, aplecarea înspre fragmentări, detalii și nuanțări ne determină să observăm și alte aspecte ale vieții sale, absente din narațiunea binecunoscută a istoriei mișcării naționale.

O optică de această natură nu știrbește cu nimic poziția pe care acest lider și-a rezervat-o în galeria personalităților trecutului nostru, ba dimpotrivă, după cum vom observa, umanizarea analizei aplicate personalității sale îi consolidează statutul de persoană publică meritorie și lărgeste paleta de motivații care i-au conturat atitudinea și comportamentul. Spre exemplu, dintr-o perspectivă de tentă postmodernistă, nu pare deplasat a se observa că, undeva îndărătul proiectelor și strategiilor sale novatoare, Inochentie Micu a fost reprezentantul unei caste elitare românești, oarecum incipientă în termenii modernismului, care a uzat de toate căile posibile pentru a-și construi o carieră individuală legitimă în înțelesul socio-politic, economic și cultural al epocii respective. Grupul din care făcea parte nu s-a manifestat întotdeauna în sensul intereselor etnice, chiar dacă eroul nostru i-a depășit deseori limitele. Unul dintre dezideratele acestei sfere a liderilor societății

românești din Ardeal era acela de a se constitui ca parte oficial recunoscută a nobilimii din provincie și o atare doleanță iese la lumină din toate acțiunile întreprinse. În consecință, studiul de față va urmări comportamentul nobiliar al lui Inochentie Micu și va încerca să argumenteze traseul complex al carierei sale și dintr-un asemenea punct de vedere.

Dorința ierarhilor greco-catolici de a răzbate în casta nobiliară a Principatului și de a-și croi tacticile din postura de membri ai acestei pături elitare se făcuse simțită deja din epoca anterioară episcopatului lui Inochentie Micu. Încă din deceniile doi și trei ale secolului al XVIII-lea, pe baza unei strategii ambițioase, constituindu-se într-o pătură nobiliară credincioasă Curții vieneze, vârful clerului unit și-au consolidat Episcopia, ocolind opoziția Stărilor. Printr-o remarcabilă abilitate, noua castă nobiliară și-a găsit ca aliată puternică vechea nobilime catolică a Principatului, vicecancelarul Kászoni și guvernatorul Kornis luând mereu partea lui Patachi, în toate acțiunile pe care acesta le-a întreprins¹.

În optica istoriei elitelor, perioada păstorită de Atanasie Anghel și Ioan Patachi nu a fost una de trădare a intereselor românești, așa după cum unii istorici ai mișcării naționale au avut tendința de a o considera, într-o viziune simplificatoare. Prin concesii, deseori majore, și prin supunere față de autoritatea imperială, cei doi episcopi au reușit, în fapt, să consolideze o elită nobiliară românească, ce a asigurat un suport pe care Inochentie Micu l-a crezut destul de puternic, în momentul în care și-a început campania mult mai îndrăzneată.

Noul vlădică a fost un exponent tipic al nobilimii de competență care s-a afirmat în veacul al XVIII-lea. Ridicat din rândurile țărânimii libere, tânărul lider s-a impus prin pregătirea sa desăvârșită la Cluj și Târnăvia, fiind lipsit de moderația de care dăduseră dovadă preoții uniți ce se trăgeau din familii nobiliare mai vechi. El era conștient de faptul că, pentru a-și îndeplini proiectele, trebuia să-și asigure un loc corespunzător în regimul de stări, așa încât a solicitat, deja din 1729, înainte de instalarea și confirmarea sa oficială, rangul de baron, pe care, de altfel, l-a și obținut în același an. Asemeni lui Atanasie Anghel, nerăbdarea i-a caracterizat întreaga atitudine. Acceptarea catolicismului de către români reprezenta o miză pentru care, considera Inochentie, autoritățile erau obligate să plătească un preț mare, cât mai grabnic.

Două obiective au dobândit un caracter de permanență în mișcarea revendicativă pe care a desfășurat-o pe tot parcursul vieții. Un obiectiv al interesului personal, privind consolidarea nobilității și situației materiale a propriei familii, definitiv pentru o mentalitate nobiliară, și un altul al interesului comunității pe care o reprezenta și o dorea acceptată în Stări, specific unui spirit civic. Ambele obiective au fost urmărite, în egală măsură, cu o perseverență remarcabilă și, pentru obiectivitatea perspectivei istorice, ele se cuvine a fi subliniate.

---

¹ I. Tóth-Zoltán, *Az erdélyi román nacionalizmus első százada 1697-1792*, Budapest, 1946, p. 60-98.

Istoriografia mișcării naționale a insistat, cu precădere, asupra modului în care episcopul unit a susținut proiectul național, arătându-se mai puțin interesată de ambițiile sale individuale, pentru a nu distruge imaginea ideală a unei personalități istorice reprezentative. Dar interesele proprii țin de latura umană a oricărui lider și au constituit o forță motrice substanțială în promovarea categoriilor elitare românești, pe tot parcursul secolului al XVIII-lea, de aceea ele nu pot fi neglijate. Lupta împotriva teologului român s-a crezut că a fost declanșată de dorința de a spori autonomia Episcopiei și de a-i reduce cheltuielile, însă conflictul a fost purtat și de pe poziția nobilului care, considerând că beneficiază de drepturile depline ale regimului de stări, și-a propus să înlăture o inutilă și jenantă tutelă. Atacul împotriva privilegiilor sașilor s-a motivat în istoriografie ca o acțiune de susținere a drepturilor românești pe Pământul Crăiesc, fără a se observa că actul a derivat și dintr-o atitudine nobiliară, firească pentru un membru al Stărilor, căruia magistratul sibian i-a interzis preluarea unei posesiuni în zona învecinată cetății².

Câștigând deprinderea exercitării funcției episcopale, Inochentie și-a conturat un orgoliu nobiliar pe măsură. Pentru că diploma sa era de dată recentă, insuficientă în a-i susține prestigiul social și politic pe care plănuise să-l dobândească, el și-a întocmit o genealogie care cobora până în secolul al XIV-lea, oprindu-se la un inexistent Ioan Movilă Basarab, domn moldovean cândva între anii 1300-1400. De asemenea, se considera înrudit și cu Cantacuzinii, ai căror antecesori fuseseră pe tronul Bizanțului³. Astfel de cazuri, în care nobilii români și-au revendicat descendența din familii glorioase, nu erau singulare, ele exprimând dezideratul accesului la nivelurile de vârf ale provinciei, ca semn de maturizare socială a elitelor.

Viața lui Inochentie Micu a constituit tematica unui abundant scris istoric, motiv pentru care ne vom opri doar asupra aspectelor care relevă mentalitatea nobiliară a episcopului unit, mai puțin pusă în lumină. El s-a socotit, pe bună dreptate și în concordanță cu diplomele Unirii, egalul celorlalți membri ai Dietei, pe care nu s-a sfiit să-i înfrunte nici când și-a ținut cuvântările în limba latină, nici când a cerut, în plen, publicarea diplomelor armaliste ale fraților săi Oprea și Mihai, nici când a revendicat un post de consilier și nici când a solicitat modificarea regimului Aprobatorilor și Compilatelor⁴. În concepția sa, tot ceea ce decurgea dintr-o binemeritată nobilitate trebuia respectat și pus în aplicare. Ca și antecesorul său Atanasie Anghel, Inochentie a folosit instrumentul sinoadelor lărgite, adevărate reprezentări ale Stărilor românești după modelul sistemului constituțional, încercând să legitimeze, în plan social și juridic, revendicările naționale. Conștiința nobilității a făcut ca spiritualitatea lui să fie dominată de premise politice, nu religioase, sesizabile și în abilitatea cu care a utilizat conceptul

² *Ibidem*; G. Bogdan-Duică, *Procesul episcopului Ioan Inochentie Clain. Studiu*, Caransebeș, 1896, *passim*.

³ I. Tóth-Zoltán, *op. cit.*, p. 99; Augustin Bunea, *Din Istoria Românilor. Episcopul Ioan Inocențiu Klein*, Blaj, 1900, *passim*.

⁴ Jancsó Benedek, *A román nemzetiségi törekvések története és jelenlegi állapota*, vol.I, Budapest, 1896, p.665-702; Augustin Bunea, *op. cit.*, *passim*.

de națiune. Când desemnând pe cei uniți, când pe ortodocși și greco-catolici la un loc, când incluzând sau omițând clerul, întotdeauna referindu-se la țărănime, termenul națiune l-a definit, în numeroasele sale cereri, în funcție de momentele și împrejurările politice în care erau înaintate revendicările⁵. Obiectivul a rămas însă mereu același, de a egaliza sensul etnic al națiunii cu cel juridic-constituțional. Ca nobil de frunte, nu se putea mulțumi cu pătrunderea individuală în regimul de stări, ci împreună cu cei al căror lider era.

Datorită solidarității nobiliare, elitele sociale românești l-au sprijinit în unele momente decisive ale biografiei sale. Directorul fiscal al Transilvaniei, Petru Dobra, l-a ajutat, astfel, să schimbe domeniile de la Gherla și Sâmbăta, care asigurau un venit de 3000 florini anual, cu domeniul Blajului, de pe urma căruia câștigurile Episcopiei se dublau⁶, registratorul român al Cancelariei guberniale, Iosif Boer, i-a semnalat că s-ar fi găsit originalul diplomei a doua a Unirii religioase, de care episcopul unit avea mare nevoie⁷, iar Andrei Boer, funcționar al Cancelariei Aulice, l-a avertizat, în timpul ultimei călătorii la Viena, despre posibilele consecințe ale anchetei la care urma să fie supus, grăbindu-i refugiul la Roma⁸. Firavele semne de întrajutorare nobiliară, venite nu numai din partea clerului, ci și a categoriilor funcționărești, prevesteau frontul național mai amplu, de la sfârșitul secolului.

A fost firesc atașamentul nobilimii românești, care totuși nu a depășit anumite limite, față de Inochentie, în condițiile în care episcopul a făcut mari eforturi pentru a promova social această categorie elită. Pentru el, ridicarea nobilimii reprezenta un obiectiv cel puțin la fel de important ca și îmbunătățirea statutului țărănimii. Preoții-nobili, funcționarii-nobili sau mica nobilime jurisdicțională s-au aflat, în egală măsură, în atenția memoriilor sale. Solicitățile privind introducerea pe ordinea dietală de zi a dezbaterilor privind nobilitatea clerului unit, obținerea unui post de consilier, desemnarea în funcții în căpitănatel Chioarului și Făgărașului, funcția de comite suprem în Hunedoara, trei locuri la Tabla Regală, șase laici și clerici regaliști în Dietă, administrația și justiția proporțională cu procentele etnice⁹ relevau faptul că, în cadrul proiectului național, corpul nobiliar românesc avea un rol esențial.

⁵ I. Tóth-Zoltán, *op. cit.*, p. 100 și urm.

⁶ Jancsó Benedek, *op. cit.*, p. 665-702; Augustin Bunea, *op. cit.*, passim.

⁷ I. Tóth-Zoltán, *op. cit.*, p. 100 și urm.

⁸ Francisc Páll, *Inochentie Micu-Klein. Exilul la Roma 1745-1768*, vol. I (se va cita, în continuare, *Inochentie Micu-Klein...*), Cluj-Napoca, 1997, p. 12-30. Lucrarea, în trei volume, reprezintă o ediție mult îmbogățită a unei cărți publicate anterior de autor, cu titlul *Ein siebenbürgischer Bischof im römischen Exil. Inochentie Micu-Klein*, Köln-Weimar-Wien, 1991, 531 p.

⁹ Jancsó Benedek, *op. cit.*, p. 665-702. Motivațiile de natură politică, juridică, istorică, economică, socială și culturală care au stat la baza revendicărilor lui Inochentie Micu sunt tratate pe larg în magistrala operă realizată de David Prodan, *Supplex Libellus Valachorum*, editată în multiple versiuni – refăcute sau adăugite – și publicată în română, engleză și germană, în anii 1948, 1967, 1971, 1981 și 1984. Considerații importante legate de această temă și în Ladislau Gyémánt, *Mișcarea națională a românilor din Transilvania între anii 1790 și 1848*, București, 1986, sau în numeroase alte lucrări pe care, din lipsă de spațiu, nu ne permitem a le enumera.

Înainte de a fi episcop, Inochentie a fost nobil român, cu o atitudine specifică păturii sociale din care făcea parte și care se reflecta în insistența apelurilor la cele mai înalte foruri și în dezinvoltura corespondenței cu deținătorii funcțiilor imperiale înalte: membrii familiei dinastice, cancelarul, vicecancelarul, președintele Consiliului Aulic de Război, președintele Camerei Aulice, vistierul, președintele Deputăției bancare ministeriale, feldmareșali, conți, consilieri etc¹⁰.

Nobilitatea i-a conferit un orgoliu și o siguranță care s-au manifestat și în anii de exil de la Roma, în raport cu cercurile papale. Deși a stârnit iritarea împărătesei și a papei, a continuat să-și conducă Episcopia din exil, cu o fermitate care denota mult curaj. Cu sprijinul unei bune părți a clerului nobiliar unit din provincie, în legătură permanentă cu alte categorii elitare românești, de la funcționari și mică nobilime, până la magiștri poștali și negustori, el a refuzat să demisioneze, trecând peste toate presiunile, chiar dacă problema înlăturării lui a fost dezbătută într-un șir întreg de conferințe ministeriale¹¹. Depășindu-și cu mult, în spirit nobiliar, atribuțiile episcopale, Inochentie s-a considerat, pe mai departe, reprezentant legitim al tuturor Stărilor românești, preocupându-se la Roma de situația pelerinilor, a tinerilor aflați la studii și a ostașilor români ajunși în Italia, cu prilejul războaielor purtate de monarhia habsburgică¹².

Anihilarea personalității sale militante a constituit obiectul unor intense negocieri între Curtea vieneză și Curia papală, problema fiind soluționată cu mare dificultate. A cedat numai în momentul în care a considerat că orgoliile nobiliare i-au fost satisfăcute printr-o pensie corespunzătoare, prin clarificarea stării sale materiale și prin recuperarea cotei care îi revenea din veniturile episcopale până în momentul demisiei, dar legăturile cu provincia ardeleană nu s-au rupt ușor, el fiind privit, până la sfârșitul vieții, ca o posibilă amenințare politică. Contactele cu pământul natal s-au menținut îndeosebi prin tinerii care veneau la studii la Colegiul Urban al Propagandei și care nu l-au ocolit¹³. Compromisul pe care l-a făcut cu Viena a răzbătut în textul actului de demisie, dar târgul încheiat reflecta și dorința imperialilor de a elimina un adversar de temut, cu mari abilități politice. Averea considerabilă rămasă în urma lui a fost, de asemenea, pe măsura vieții pe care a dus-o și pe care o putem caracteriza, în toate planurile, ca una de tip nobiliar.

În niciun moment al biografiei sale, educația clericală și atribuțiile confesionale ale înaltei funcții deținute nu i-au umbrat calitățile laice, capacitatea administrativă și simțul politic. La fel ca și Atanasie Anghel, a evaluat actul Unirii religioase ca pe o miză la care se putea oricând renunța, iar diplomele leopoldine

¹⁰ Francisc Páll, *Inochentie Micu-Klein...*, p. 54-77; Idem, *Inochentie Micu-Klein și cancelarul Kaunitz*, „Apulum”, Alba Iulia, 26/1989, p. 389-404.

¹¹ Idem, *Inochentie Micu-Klein...*, p. 148-188; Idem, *Inochentie Micu-Klein și cancelarul Kaunitz*, loc. cit.

¹² Idem, *Inochentie Micu-Klein...*, p. 148-188.

¹³ *Ibidem*, p. 213 și urm. Legăturile strânse cu românii ardeleni atenuau, oarecum, marea durere provocată de imposibilitatea reîntoarcerii în provincie. Cf. Zenovie Pâclișanu, *Corespondența din exil a episcopului Inochentie Micu Klein. 1746-1768*, București, 1924, passim.

referitoare la greco-catolici le-a apreciat ca pe niște contracte care își pierdeau valabilitatea dacă părțile semnatare nu-și respectau angajamentele.

Cu toată nerăbdarea ce și-a pus amprenta asupra încercărilor de derulare a planurilor naționale, a fost sesizabilă în activitatea sa revendicativă o oarecare gradualitate. Primele opt cereri din perioada de dinaintea instalării în funcție relevau preocuparea pentru propria situație și o orientare înspre drepturile preoților, în spiritul primei diplome a Unirii religioase¹⁴, însă, odată cu maturizarea sentimentului său nobiliar-civic și dobândind deprinderea exercitării funcției, obiectivele urmărite s-au extins. Cele 16 memorii înaintate în perioada 1733-1740 către forurile superioare¹⁵, deși dominate încă de preocuparea pentru starea clerului, se refereau, deseori, la situația românilor de pe Pământul Crăiesc, la educația tinerilor români, la modificarea sistemului constituțional, la diploma a doua a Unirii religioase etc. Deja episcopul unit își utiliza binecunoscutele argumente de natură social-istorică, acționând ca reprezentant al întregii națiuni române.

Apogeul solicitărilor în nume național a fost atins după 1740, în timpul domniei Mariei Tereza, interval în care, dealtfel, a fost elaborat și celebrul *Supplex Libellus*¹⁶. De data aceasta, lupta s-a concentrat, cu obstinație, în jurul diplomei a doua a Unirii religioase, iar vehemența cu care a fost atacat teologul iezuit a sfidat nu numai partida catolică, ci și Stările, în general, sau Curtea vieneză. Sensul revendicărilor dinspre prima diplomă a Unirii religioase înspre cea de a doua reflecta evoluția mentalității unor elite românești, de la o conștiință clerical-nobiliară restrânsă, de castă, la una nobiliar-civică, pusă în slujba comunității proprii, naționale, în numele căreia și episcopul s-a exprimat ca un nobil cu responsabilitate pentru supușii săi. Istoricii mișcării naționale au insistat, cu precădere, asupra momentelor de manifestare a conștiinței din această ultimă perspectivă, ignorând atitudinile nobiliare, foarte importante pentru istoria elitelor. După cum am încercat însă să demonstrăm în rândurile de mai sus, Inochentie Micu trebuie privit și ca un nobil interesat de soarta sa, reprezentant al unei elite consolidate prin compromisurile din primele decenii ale istoriei bisericii greco-catolice și care, pe baza unei situații sociale din ce în ce mai stabile, s-a încumetat să-și legitimizeze afirmarea în nume național, căutând binele nobiliar prin binele etniei proprii. În optica istoriei elitelor, eforturile liderului nu au fost zadarnice. Privilegiile nobililor români și ale preoților uniți au fost încă o dată recunoscute, întărind o categorie superioară, din ce în ce mai puțin nevoită să recurgă la maghiarizare pentru a atinge obiectivul promovării sociale.

¹⁴ I.Tóth-Zoltán, *op. cit.*, p. 72.

¹⁵ Jancsó Benedek, *op. cit.*, p. 665-702.

¹⁶ David Prodan, *Supplex Libellus Valachorum*, subcapitolul *Reluarea acțiunii sub Maria Tereza: Supplex Libellus*. În legătură cu semnificația acestui document, vezi și o interpretare a istoriografiei maghiare, la András Tóth, *Az erdélyi román kérdés a 18. században*, Budapest, 1938, passim.

Una dintre condițiile ascensiunii era descătușarea de spiritul dogmatic-confesional limitat, fapt pe care episcopul unit l-a realizat prin multiplele sale abilități, inclusiv prin spiritul său administrativ. Chiar din momentul instalării, și-a format un Consistoriu puternic, alcătuit din 12 protopopi, restructurând Episcopia în două vicariate, despărțite de cursul Mureșului, obținând apoi domeniul Blajului, care, după cum s-a mai amintit, a dublat veniturile instituției pe care o conducea¹⁷. Modul în care a organizat desfășurarea conscripției din 1733, solicitată de Dietă¹⁸, eficiența programului de colonizare a noului centru episcopal, pe care l-ar fi vrut transformat în oraș privilegiat¹⁹, rezultatele practice privind întemeierea școlilor și accesul tinerilor români la studii, îndemnarea cu care și-a îndrumat agenții vienezi, perseverența dovedită în îmbunătățirea situației materiale a clerului, a Episcopiei, dar și a averii proprii, situație materială care a fost urmărită până în cele mai mici detalii, de la dreptul de încasare a dijmei bisericesti, până la banala cotă de sare gratuită pentru preoți, întruchipau doar câteva exemple ce puneau în lumină capacitățile administrativ-funcționărești ale lui Inochentie și ale personalului competent pe care a știut să-l atragă²⁰. El continua, în fapt, la scară superioară, proiectul inaugurat de Atanasie Anghel, de a transforma instituția bisericii greco-catolice într-un domeniu nobiliar bine organizat, autonom și puternic, care să susțină economic idealurile social-politice.

Căderea lui Inochentie poate fi pusă și ea pe seama orgoliului nobiliar, ce i-a alimentat, peste măsură, încrederea că elitele românești erau suficient de consolidate pentru a trage după ele națiunea, incluzând-o printre componentele sistemului constituțional. Supraevaluarea forțelor proprii, combinată cu puternicele mișcări antiunioniste din Transilvania, au împins clerul superior unit într-o situație extrem de dificilă, obligându-l la noi compromisuri.

S-au manifestat, cu ocazia perioadei tulburi din anii de exil ai lui Inochentie, două tendințe majore, care au divizat tabăra prelaților greco-catolici. Pe de o parte, unii au încercat să-și prezerve situația socială printr-o atitudine fidelă față de autorități, iar pe de altă parte, un grup consistent a continuat să rămână alături de liderul mișcării naționale, chiar cu riscul de a suporta consecințele unor posibile represalii. După o scurtă acalmie, datorată atitudinii moderate a vicarului Nicolae Pop Bianu, refuzul noului vicar Petru Pavel Aaron de a publica actul de excomunicare a teologului iezuit, semnat de episcopul aflat în exil, a declanșat conflictul între cele două grupări²¹. În apărarea lui Inochentie s-a coalizat

¹⁷ Jancsó Benedek, *op. cit.*, p. 665-702.

¹⁸ I. Tóth-Zoltán, *op. cit.*, p. 73.

¹⁹ Gabriela Mircea, *Blajul și domeniul aparținător la jumătatea secolului al XVIII-lea*, „Anuarul Institutului de Istorie Cluj”, Cluj-Napoca, 35/1996, p. 38-61.

²⁰ La Blaj, episcopul beneficia deja de funcționari cu pregătire corespunzătoare, de tipul lui Daniel Mardsinai, nobil unit din Făgăraș, absolvent de Cluj, care fusese desemnat administrator al domeniului episcopal. El nu este același cu omonimul său care a trecut la ortodoxie și și-a luat numele de Lazzarini, dar erau din aceeași familie. Vezi Francisc Páll, *Inochentie Micu-Klein...*, p. 53, nota 72.

²¹ *Ibidem*, p. 78; Idem, *Conflictul lui Inochentie Micu-Klein cu Petru Aaron*, „Apulum”, Alba Iulia, 23 /1986, p. 223-238 și 25/1988, p. 311-331.

majoritatea protopopilor și călugărilor Blajului, sub influența unor personalități precum Pop Balomireanu, Gheorghe Timandi, Ioan Sacadate, Avram Dăianu, Gheorghe Pop din Dobra, Leonte Moschonas și alții, cărora li s-au alăturat Silvestru Caliani și Grigore Maior, întorși recent de la Roma, unde se aflaseră în relații strânse cu episcopul²². Alegându-și un vicar propriu, pe Pop Balomireanu, partizanii programului național s-au angajat într-o acerbă luptă cu Petru Pavel Aaron și cei ce susțineau compromisul cu autoritățile, război ce s-a exprimat prin sinoade de depunere, excomunicări, delegații trimise la forurile superioare, numeroase jalbe, anchete, corespondență revendicativă etc.

Escaladarea tensiunilor a menținut confuzia în dieceză. Se înfruntau, în fapt, două forțe elitare românești, deja prea puternice pentru a fi ținute în frâu de către noii protectori ai Unirii religioase, numiți la 1746. Memoriul semnat de Silvestru Caliani, Grigore Maior și Gheorghe Pop din Dobra în numele clerului romano-valahic, în 1747, a demonstrat că Starea românească se simțea destul de puternică pentru a obține, pe față și nu prin compromisuri, recunoașterea ca a patria națiune privilegiată, drept de vot în Consiliul gubernial, funcții la Tablă, în comitate, scaune, la Cameră și în armată, înnobilarea celor merituoși, accesul în bresle, transformarea Blajului în oraș liber, reprezentarea proporțională a nobilimii proprii și multe altele²³. Exemplul exilului lui Inochentie nu a speriat elita românească, ce se exprima, în continuare, printr-o atitudine politică și nobiliară fermă. Amploarea disputei a depășit granițele principatului, refugiul lui Pop Balomireanu dincolo de Carpați și apoi în Rusia provocând, în 1750, intervenția țarinei Elisabeta la Viena²⁴. Ecurile înceștării s-au simțit și în timp, ultimele răbufniri prelungindu-se până la 1764, când Maior, Cotore, Dăianu, Săcădate și Caliani au fost sancționați pentru că au cerut din nou repunerea lui Inochentie pe scaunul episcopal.

Din perspectiva istoriei elitelor, partida lui Petru Pavel Aaron nu trebuie condamnată cu asprime. În fond, noul episcop, numit la 1752, după ce Curtea obținuse, prin mari strădanii, demisia lui Inochentie, nu a fost un dușman al acestuia. Până când a fost excomunicat de orgoliosul lider, i-a fost fidel, l-a însoțit în ultima călătorie la Viena, a refuzat și el să-și asume obligativitatea acceptării teologului iezuit – obținând chiar dreptul de a nu-l întreține din veniturile domeniului Blaj – nu i-a purtat pică după declanșarea conflictului, nu s-a opus restituirii unor bunuri care au luat drumul Romei, spre a-i ușura soarta, și l-a ocrotit pe Samuil, nepotul său din partea mamei, care se afla la Blaj²⁵. Deși tactica lui Aaron era alta, ea era generată tot de considerente elitar-nobiliare.

²² Idem, *Inochentie Micu-Klein...*, p. 108; Idem, *Conflictul lui Inochentie Micu-Klein cu Petru Aaron*, loc. cit.; Zenovie Pâclișanu, *op. cit.*, passim.

²³ I.Tóth-Zoltán, *op. cit.*, p. 150 și urm.; Francisc Páll, *Conflictul lui Inochentie Micu-Klein cu Petru Aaron*, loc. cit.

²⁴ Francisc Páll, *Inochentie Micu-Klein...*, p.147; Idem, *Conflictul lui Inochentie Micu-Klein cu Petru Aaron*, loc. cit.

²⁵ Idem, *Inochentie Micu-Klein...*, p. 213 și urm.; Idem, *Conflictul lui Inochentie Micu-Klein cu Petru Aaron*, loc. cit.

Dacă în activitatea lui Inochentie se regăseau, la o altă scară, multe din revendicările și strategiile lui Atanasie Anghel, în acțiunile lui Petru Pavel Aaron se resimțeau compromisurile din timpul episcopatului lui Patachi. Noul vlădică a sesizat că, datorită îndrăznelii sfidătoare a lui Inochentie, unicul domeniu feudal românesc puternic, cel al Episcopiei unite, era amenințat de pericolul destrămării, ceea ce ar fi închis toate căile promovării sociale. Salvarea nu putea veni decât din partea imperialilor, a căror bunăvoință putea fi recâștigată prin revenirea la fidelitatea ce caracterizase perioada lui Patachi. Urât de clerul și credincioșii ortodocși, în conflict cu o parte a preoților uniți și a bazilitanilor, aflat sub presiunea încercărilor lui Inochentie de a recupera scaunul episcopal, nevoit să înfrunte puternicele mișcări antiunioniste, Aaron a traversat momente grele, dar a știut să depășească toate dificultățile, cu ajutorul forțelor pe care antecesorul său le-a înfruntat, dobândind liniștea necesară reorganizării bisericii sale șubreze. Acest nou capitol al istoriei Bisericii Unite, ca și biografia lui Petru Pavel Aaron ies însă din cadrele prezentei analize, deși ar fi și ele propice unei recitiri din perspectivă postmodernistă.

În concluzie, după cum se poate observa din rândurile de mai sus, Inochentie Micu a întruchipat, chiar într-o abordare de tip postmodernist, un caz fericit, în care portretul său uman, pictat în lumina ambițiilor, orgoliilor și patimilor personale, extrase din bogatele depozite istoriografice române și maghiare, nu i-a umbrit cu nimic imaginea de lider ferm, dedicat întru totul cauzei comunității pe care o servea. Ceea ce nu înseamnă nici pe departe că istoria României este lipsită de personalități ale căror însușiri ar putea umbri tușele puternice ale unor portrete perfecte, reieșite din penelul unei istoriografii prea averse în a picta epopei glorioase.

Notes at Rereading a Biography: Inochentie Micu's Claims to Nobility

Abstract

The age of postmodernism allowed the appearance of a strange direction at the level of historiographic criticism. Everything that wasn't written according to traditional historiography, seemed challenging or not completely understood had been transferred in the "mystical" sphere of postmodernism. This developing trend impresses through the force to fragmentise the metadiscourse of traditional historiography, to question its uprightness and to revive the debate upon the infallibility of myths. From this point of view the biography of Inochentie Micu can be read in a different perspective, regarding private aspects of his life. As a result, the study is concerned with the evolution of Inochentie Micu's career as it comes out from his aristocratic behaviour. In order to be accepted as the equal of other members in the Transylvanian Diet he made himself a royal lineage. Due to the solidarity existent within the romanian social elites, he managed to increase the income of the episcopate. From this position he struggled to improve both the status of romanian elites and peasantry. Up to this moment the history of elites in Transylvania seemed to ignore aristocratic behaviours and focus on the moments concerning the Romanian national movement. Inochentie Micu's purpose, however, remained the same: to equalise the ethnic meaning of nation with the judicial (constitutional) one. This postmodernist approach reveals the human side of the bishop, a side which strenghtens his image of an uncompromising leader.

Key words: historiography, Greek-Catholic Church, Inochentie Micu, postmodernist approach.